

Türkiye’de Veteriner Hekimliği Üzerine Araştırmalar: I. Veteriner Hekimliği Eğitim-Öğretimi ^[1]

Abdullah ÖZEN *
Türel ÖZKUL ***

Özlem DOĞAN *
Erhan YÜKSEL ****

Raziye Tamay BAŞAĞAÇ GÜL **

[1] Bu çalışma TÜBİTAK tarafından (Proje No: TOVAG-106 O 153) desteklenmiştir

* Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-23119 Elazığ - TÜRKİYE

** Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-06110 Dışkapı, Ankara - TÜRKİYE

*** Uludağ Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-16059 Görükle Kampüsü, Bursa - TÜRKİYE

**** Erciyes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-38039 Melikgazi, Kayseri - TÜRKİYE

Makale Kodu (Article Code): KVFD-2011-6016

Özet

Türkiye’de veteriner hekimliği eğitim-öğretiminin genel durumu, sorunları ve bunlara ilişkin çözüm önerileri üzerine sınırlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte, Türkiye ölçekli kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışma, Türkiye’deki veteriner hekimlerin ve veteriner fakültesi öğrencilerinin, veteriner hekimliği eğitiminin verimliliği ile eğitimde yaşanan olası sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirildi. Bu amaçla, veteriner hekimler ve veteriner fakültesi öğrencileri için hazırlanan iki ayrı anket formu, yedi coğrafi bölgede veteriner fakültesi bulunan birer ilden toplam 1176 kişiye yüz yüze görüşme tekniği ile uygulandı. Verilerin analizinden; veteriner fakültelerindeki eğitimin “az verimli” bulunduğu; “eğitimin şekli ve süresinin yeterliliğinin” eğitimin güçlü yanları arasında; “uygulamalı eğitimin yetersizliğinin” ise eğitimin zayıf yanları arasında kabul edildiği belirlendi. Sonuç olarak, katılımcı görüşleri doğrultusunda, Türkiye’de veteriner hekimliği eğitiminde yaşanan sorunların; uygulamaların artırılması, fakülte sayısının ve öğrenci kontenjanlarının azaltılması ile giderilebileceği söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Türkiye, Lisans eğitimi, Veteriner hekimliği, Veteriner hekimliği eğitimi

Researches on Veterinary Medicine in Turkey: I. Veterinary Education

Summary

Although there are limited number studies on general condition of veterinary education and its problems and solution offers of these problems in Turkey, any comprehensive studies in Turkey were not made. This study was carried out with the aim of determining veterinary education efficiency of veterinarians and veterinary faculty students and possible problems in education and the solutions of these problems. For this aim two questionnaires were developed for collecting data and one was applied to veterinary students and the other was applied to veterinary practitioners. The questionnaires applied by interviewing with 1176 participants individually in cities of seven geographical regions of Turkey that have a veterinary faculty. The data were analyzed: the efficiency of the education of veterinary faculties was evaluated as “low”. While “the sufficiency of structure and duration” were accepted as the strong sides of education, the “insufficiency of practical training” was considered as the weakness. In conclusion, in accordance with the opinions of participants it can be said that the problems in veterinary education in Turkey can be solved by increasing practices and decreasing faculty number and student quota.

Keywords: Turkey, Undergraduate education, Veterinary medicine, Veterinary education

İletişim (Correspondence)

+90 424 2370000/3991

ozlemdogan20@gmail.com

GİRİŞ

Türkiye’de veteriner hekimliği eğitim-öğretiminin genel durumu, sorunları ve bunlara ilişkin çözüm önerileri 1998, 2002 ve 2010 yıllarında düzenlenen üç kurultayda ¹⁻³ ve sınırlı sayıda çalışmada ^{4,5} ele alınmış; ancak bilindiği kadarıyla, bu konuda Türkiye ölçekli kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Veteriner hekimliğine ilişkin genel sorunları, sektörel değişimleri ve istihdam yönelimlerini belirlemek ve geleceğe yönelik stratejileri geliştirmek amacıyla Avrupa’daki 20 ülkede yürütülen bir projenin ⁶ benzerinin Türkiye için planlanmasıyla gerçekleştirilen bu çalışmada; Türkiye’de veteriner hekimliği eğitim-öğretiminin güncel sorunlarının ve gelecek beklentilerinin belirlenmesi amaçlandı.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın evrenini, Türkiye’deki veteriner hekimler ve

veteriner fakültesi öğrencileri oluşturdu. Evreni temsil edecek örneklem, Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinde veteriner fakültesi bulunan iller esas alınarak, Ankara, Burdur/Antalya, Aydın, Elazığ, İstanbul, Samsun ve Şanlıurfa olarak belirlendi. Evrende yer alan katılımcılar, sayıca yoğunlaştıkları alanlar dikkate alınarak *kamuda çalışan veteriner hekimler, özelde çalışan veteriner hekimler ve veteriner fakültesi öğrencileri* olmak üzere üç gruba ayrıldı. Grupların örneklem büyüklüklerinin belirlenmesinde, Krejcie ve Morgan ⁷ tarafından önerilen çizelgeden yararlanıldı. Çizelgeye göre; adı geçen illerde görevli 1162 kamu çalışanından 291; 1034 özel sektör çalışanından 285 ve 3314 öğrenci kütlesinden 346 örnek alınması yeterli iken; temsil gücünü artırmak ve istatistiksel yanılmaları olabildiğince önlemek amacıyla yaklaşık 400’er kişilik örneklem grupları oluşturuldu. Dağılımların belirlenmesinde, orantılı-tabakalı örneklem tekniği kullanıldı. Bu teknik çerçevesinde belirlenen örneklem sektörlerine, kurumlara ve illere göre dağılımları ile toplam öğrenci sayıları *Tablo 1*’de sunuldu.

Tablo 1. Ana kütlelerin iller ve sektörler göre dağılımı (N), oransal değerleri (%), beklenen frekans (e) ve gözlenen frekans (o) değerleri
Table 1. Distribution of main mass by cities and sectors (N), proportional values (%), values of expected (e) and observed (o) frequency

Sektör	İller								Toplam	
	Ankara	Burdur/ Antalya	Aydın	Elazığ	İstanbul	Samsun	Şanlıurfa			
Kamu Sektörü	Bakanlık	N	72	34	53	35	77	33	40	334
		%	21	10	15	10	22	10	12	100
		e _i	25	12	18	13	26	12	14	120
		o _i	25	12	18	13	25	19	14	126
	Üniversite	N	162	34	72	123	118	39	43	591
		%	28	6	12	20	20	7	7	100
		e _i	56	12	24	40	40	14	14	200
		o _i	54	12	24	40	40	14	16	200
	Belediye	N	60	20	25	1	100	16	5	227
		%	26	9	11	1	44	7	2	100
		e _i	20	7	9	-	36	6	2	80
		o _i	20	7	4	-	36	3	2	72
Özel Sektör	Klinik	N	123	147	140	36	240	84	44	814
		%	16	18	17	5	29	10	5	100
		e _i	48	54	51	15	87	30	15	300
		o _i	45	54	24	15	93	30	17	278
	Diğer*	N	50	20	20	13	75	11	15	220
		%	24	10	10	6	36	6	8	100
		e _i	25	10	10	6	35	6	8	100
		o _i	26	8	6	6	35	6	8	95
Öğrenci	N	950	220	320	675	870	84	195	3314	
	%	28	7	10	20	26	3	6	100	
	e _i	112	28	40	80	104	12	24	400	
	o _i	110	30	40	80	100	20	25	405	

N: Araştırmanın uygulandığı sektörlerdeki veteriner hekimlerin ve veteriner fakültelerindeki öğrencilerin illere göre dağılımları; %: İlgili istihdam alanındaki katılımcıların toplam sektör katılımcıları içerisindeki oranı ile veteriner fakültelerindeki öğrenci sayılarının, araştırmanın uygulandığı illerdeki toplam öğrenci sayılarına oranı; e_i: Beklenen frekans = % x 400; o_i: Gözlenen frekans; *: Market, kesimhane ve entegre tesislerde çalışan veteriner hekimler

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla, "VET 2020 Current Aspect of Veterinary Profession and Education in Europe" adlı projede ⁶ kullanılan anketten; ayrıca, Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal bilimler araştırmaları ⁸⁻¹⁰ ile bu alanda yapılan benzer çalışmalardan ¹¹⁻¹³ yararlanılarak; biri veteriner fakültesi öğrencilerine, diğeri ise veteriner hekimlere yönelik iki ayrı anket formu hazırlandı. Hazırlanan anketlerin pilot uygulaması 10 veteriner hekim ve 10 veteriner fakültesi öğrencisine yapılarak uygulama sonucunda saptanan aksaklıklar ve hatalar düzeltilerek anket formuna son hali verildi. Anket formları, 405'i veteriner fakültesi öğrencisi, 398'i kamu veteriner hekimi ve 373'ü özel sektörde çalışan veteriner hekim olmak üzere toplam 1176 kişiye yüz yüze görüşme tekniği ile uygulandı (Tablo 1).

Araştırmada kullanılan anket formu dört bölümden oluşturuldu. Birinci bölüm bağımsız değişkenler, ikinci bölüm veteriner hekimliği eğitim-öğretimi, üçüncü bölüm veteriner hekim olmaya karar verme süreci, dördüncü bölüm ise iş fırsatları ve sektörel yönelimlere ilişkin sorulardan oluştu. Bu makalede, projenin veteriner hekimliği eğitim-öğretimine ilişkin verileri kullanıldı. Veriler, SPSS istatistik programı ile analiz edildi.

Anket uygulamaları, 22 Ocak - 31 Aralık 2007 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

BULGULAR

Katılımcıların, günümüz şartlarında Türkiye'de veteriner hekimliği eğitiminin verimliliğini sorgulamak amacıyla yöneltilen soruya verdikleri yanıtlara ilişkin veriler Tablo 2'de sunuldu. Buna göre, Türkiye'de veteriner hekimliği eğitiminin "az verimli" olduğunu düşünen veteriner hekimlerin oranının %63.2; öğrencilerin oranının ise %59.9 olduğu tespit edildi. Kamuda, özel sektörde ve her iki sektörde (kamu-özel sektör) çalışan veteriner hekimlerin seçenekler üzerindeki görüşlerinin, genel dağılım ile uyumlu olduğu belirlendi (Tablo 2).

Katılımcıların, veteriner hekimliği eğitiminin güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yönel-

tilen sorulara verdikleri yanıtlar ele alındığında, veteriner hekimliği eğitiminin güçlü yanları konusunda, veteriner hekimler arasında en büyük grubu %22.6 ile "eğitimin şekli ve süresinin yeterliliği" parametresini seçenler; öğrenciler arasında en büyük grubu ise %22.7 ile "klinik uygulamaların verimliliği" parametresini seçenler oluşturdu (Tablo 3). Veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanları konusunda ise, gerek veteriner hekimler arasında (%38); gerekse öğrenciler arasında (%41.3) "uygulamalı eğitimin yetersizliği"ni seçen katılımcıların en büyük grubu oluşturduğu belirlendi (Tablo 4).

Katılımcıların, "Size göre Türkiye'deki veteriner fakültelerinde eğitim nasıl daha kaliteli hale getirilebilir?" sorusuna verdikleri yanıtlardan, hem veteriner hekimlerin (%29.9) hem de öğrencilerin (%39.9), "laboratuvar ve klinik dersler açısından eğitimin güçlendirilmesi" seçeneğine öncelik verdikleri belirlendi. Yine her iki grupta, "fakülte sayısının azaltılması" (çalışanların %18.8'i, öğrencilerin %5.7'si) ve "öğrenci kontenjanlarının azaltılması" (çalışanların %7.9'u, öğrencilerin %5.5'i) ile eğitimin daha kaliteli hale geleceğini düşünen katılımcı oranlarının da diğer parametrelere oranla yüksek olduğu tespit edildi (Tablo 5).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Her iki katılımcı grubunun yarısından fazlasının, veteriner hekimliği eğitimi az verimli bulmaları (Tablo 2); bu konuda olumsuz bir durumun varlığına dikkat çekmektedir. Saha şartlarını daha yakından tanıdıkları ve eğitim sürecine dışarıdan baktıkları için çalışanların, öğrencilere kıyasla daha nesnel bir yaklaşım sergileyecekleri kabul edildiğinde, çalışanların eğitimin verimliliği konusunda daha olumsuz bir yaklaşım içerisinde olmalarının, veteriner hekimliği eğitiminin, mezunları sahaya hazırlama konusunda yetersiz kaldığına işaret ettiği ileri sürülebilir. Diğer yandan, Avrupa ülkelerinde yürütülen araştırmada ⁶, katılımcıların %50.9'unun veteriner hekimliği eğitimi "verimli" olarak değerlendirdiği, eğitimi "az verimli" bulanların oranının %31.6'da kaldığı dikkate alınarak; Türkiye'deki veteriner hekimlerin ve öğrencilerin veteriner hekimliği eğitimine yönelik beklentilerinin karşılanması konusunda Avrupa'dakilere kıyasla daha karamsar oldukları söylenebilir. Çalı-

Tablo 2. Katılımcıların veteriner hekimliği eğitiminin verimliliği konusundaki görüşlerine göre dağılımı

Table 2. Distribution of participants according to their views on the efficiency of veterinary education

Verimlilik Düzeyi	Katılımcılar									
	KS		ÖS		HKHÖS		TVH		Öğrenci	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Oldukça verimli	4	1.0	4	1.5	-	-	9	1.2	6	1.5
Verimli	76	19.8	56	16.4	9	20.5	141	18.3	99	24.5
Az verimli	251	65.4	206	60.4	29	65.9	486	63.2	242	59.9
Verimsiz	53	13.8	74	21.7	6	13.6	133	17.3	57	14.1
Toplam	384	100	340	100	44	100	769	100	404	100

n: Frekans; KS: Kamu sektörü; ÖS: Özel sektör; HKHÖS: Hem kamu hem özel sektör; TVH: Tüm veteriner hekimler

Tablo 3. Katılımcıların veteriner hekimliği eğitiminin güçlü yanları konusundaki görüşlerine göre dağılımı**Table 3.** Distribution of participants according to their views on the strengths of veterinary education

Güçlü Yanları	Katılımcılar									
	KS		ÖS		HKHÖS		TVH		Öğrenci	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayvancılık sektörünün stratejik olması	2	1.6	3	3.3	-	-	5	2.2	-	-
Genç idealist akademisyenler	4	3.1	2	2.2	1	8.3	7	3.0	-	-
Hayvansal gıda üretiminde ve tüketiminde etkin olması	3	2.4	3	3.3	-	-	6	2.6	-	-
Eğitim şekli ve süresinin yeterli olması	29	22.8	21	23.1	2	16.7	52	22.6	-	-
Öğretim elemanı kadro ve yeterlilikleri	18	14.2	12	13.2	1	8.3	31	13.5	11	7.3
Dünya ile eş güdümlü ders verilmesi	2	1.6	4	4.4	-	-	6	2.6	-	-
Eğitim alt yapı ve imkânlarının yeterliliği	18	14.2	11	12.1	4	33.3	33	14.3	-	-
Halk sağlığına hizmet etmesi	6	4.7	5	5.5	-	-	11	4.8	10	6.7
Uygulama imkânlarının yeterli olması	27	21.3	13	14.3	4	33.3	44	19.1	39	26.0
Sürekli gelişen ve geniş bir alana hitap eden meslek oluşu	5	3.9	5	5.5	-	-	10	4.3	11	7.3
Diğer *	13	10.4	12	13.2	-	-	25	10.6	-	-
Teorik ve uygulama derslerinin uyumlu verilmesi	-	-	-	-	-	-	-	-	13	8.7
İş bulma imkânı sunması	-	-	-	-	-	-	-	-	20	13.3
Hayvanlarla iç içe olmak	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4
Zor bir eğitim döneminin olması	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4.7
Diğer **	-	-	-	-	-	-	-	-	33	22.0
Toplam	127	100	91	100	12	100	230	100	150	100

n: Frekans; *KS*: Kamu sektörü; *ÖS*: Özel sektör; *HKHÖS*: Hem kamu hem özel sektör; *TVH*: Tüm veteriner hekimler; *Diğer**: Öğrencilerin kalitesi ve niteliği, kliniklere gelen hasta sayısının yeterli olması, hayvan hastanelerinin etkinliği, öğrencilerin kişisel merak ve becerileri, mesleki etik konusunda yeterli eğitim verilmesi, öğrenciyi çalışmaya sevk etmesi, sınavların sözlü şeklinde yapılması, topluma hizmet eden göz önünde olan bir meslek olması, mezuniyet sonrasında lisansüstü eğitim imkânlarının yeterliliği, veteriner fakültesi sayısının fazla olması, veteriner fakültelerinin hayvan varlığının olduğu yerlerde olması, fakültelerin branşlaşmaya yönelmesi, araştırma geliştirmeye önem verilmesi; *Diğer***: Derslerin devam zorunluluğu, bilimsel bir eğitim olması, rekabetin başarıyı tetiklemesi, Avrupa'nın veteriner hekime önem vermesi, staj yapılması, koruyucu hekimliğin ön plana çıkması, öğrenim süresinin beş yıl olması, fakültelerin münferit kalitesi, öğrencilerde ortaöğretimden kaynaklanan eksikliklerin giderilebilmesi, az sayıda öğrenci olan sınıflarda eğitimin iyi olması, eğitimin güncel hayatla uyumlu olması, gıda tüketiminde bilinç oluşturmaya yönelik olması, bilimsel toplantıların yapılıyor olması, her hastalığa çare bulma iddiası, yaygın bir etkinlik olan hayvancılığa yönelik olması, uygulamaların kişisel verimliliği ön plana çıkarabilmesi, verimi arttıracak kaliteli elemanların olması ve yetiştirilmesi, gelir düzeyinin yüksek olması, hekimlik sıfatının başarıyı tetiklemesi, köklü ve oturmuş bir yapıya sahip olması, hayvan sağlığına hizmet etmesi

şan katılımcıların, veteriner hekimliği eğitiminin güçlü yanı olarak en yüksek oranda "eğitimin şekli ve süresinin yeterliliği"ni ifade etmeleri (Tablo 3); başka bir deyişle, ders sayısı, öğrenim süresi ve ders saatleri ile ilişkilendirilebilecek nicel parametreleri işaret etmeleri; Türkiye'deki veteriner hekimliği eğitim-öğretiminin özellikle kalitatif parametrelerden çok kantitatif parametrelere göre yapılandırıldığını akla getirmektedir. Nitekim veteriner fakültelerinde eşgüdümü sağlamak amacıyla 1989 yılında kurulan Üniversitelerarası Kurul Veteriner Bilimleri Eğitim Konseyinin 1995 yılında aldığı "veteriner hekimliği eğitimi için verilecek olan derslerin toplamı 5000 ders saatinden az olmamalıdır" şeklindeki niceliksel içeriğiyle dikkat çeken kararının, uzunca bir süre neredeyse tüm veteriner fakülteleri tarafından kabul görerek uygulanması^{1,14} bu kanıyı destekler niteliktedir. Bir veteriner fakültesinin açılmasında asgari koşulları belirleyen Avrupa Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları Birliğinin (EAEVE), akreditasyon sürecini yaşayan Türkiye'deki

veteriner fakültelerine ilişkin değerlendirmelerinde^{14,15} bu fakültelerin altyapı, insan gücü ve eğitim-öğretimin niteliği ile ilgili eksiklerine yer vermesi de yukarıdaki şüpheyi doğrulayan bir diğer kanıt olarak değerlendirilebilir.

Ankete katılan öğrencilerin, veteriner hekimliği eğitiminin güçlü yanı olarak "klinik uygulamaların verimliliği"ni seçmesi (Tablo 3); yine her iki katılımcı gurubun, veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanı olarak en yüksek oranlarda "uygulamalı eğitimin yetersizliği"ni işaret etmeleri (Tablo 4); uygulamaların, veteriner hekimliği eğitim-öğretiminde önemini gösteren geribildirimler olarak kabul edilmelidir. Veteriner hekimliği eğitiminde uygulama oranlarının %60' lara ulaştığı Avrupa'da yürütülen çalışmada⁶ katılımcıların, veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanı olarak yine "uygulamalı eğitimin yetersizliği" parametresinde yoğunlaşmaları; Türkiye'deki veteriner fakültelerinde eğitim-öğretimin yeterliliğini göstermesi açısından dikkat çekmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanları konusundaki görüşlerine göre dağılımı**Table 4.** Distribution of participants according to their views on the weaknesses of veterinary education

Zayıf Yanları	Katılımcılar									
	KS		ÖS		HKHÖS		TVH		Öğrenci	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Uygulamalı eğitimin yetersizliği	209	37.2	191	38.7	25	40.3	425	38.0	216	41.3
Fakülte sayısının fazlalığı	32	5.7	27	5.5	5	8.1	64	5.7	-	-
Öğrenci sayısının fazlalığı	33	5.9	23	4.7	3	4.8	59	5.3	18	3.4
Veteriner fakültesi eğitiminin yetersizliği-kalitesizliği	12	2.1	27	5.5	3	4.8	42	3.8	22	(4.2)
Ortaöğretimden başarısız gelen öğrenciler	28	5.0	4	0.8	1	1.6	33	3.0	-	-
Öğretim elemanlarının yetersizliği	35	6.2	35	7.1	2	3.2	72	6.4	12	2.3
Eğitim sisteminin yanlışlığı	14	2.5	14	2.8	3	4.8	31	2.8	-	-
Teorik bilgi çokluğu-ezberci eğitim	32	5.7	28	5.7	4	6.5	64	5.7	65	12.4
Alt yapı yetersizliği	31	5.5	17	3.4	4	6.4	52	4.8	18	3.4
Branşlaşma-uzmanlaşmanın olmaması	15	2.7	22	4.5	3	4.7	40	3.6	-	-
Öğrencilerin ilgisizliği	-	-	-	-	-	-	-	-	15	2.9
Eğitim süresinin müfredat için yetersizliği	-	-	-	-	-	-	-	-	21	4.0
Diğer *	120	21.9	105	20.4	9	14.4	234	20.01	-	-
Diğer **	-	-	-	-	-	-	-	-	136	26.1
Toplam	562	100	493	100	62	100	1117	100	523	100

n: Frekans; **KS:** Kamu sektörü; **ÖS:** Özel sektör; **HKHÖS:** Hem kamu hem özel sektör; **TVH:** Tüm veteriner hekimler; **Diğer*:** Toplumun veteriner hekimin öneminin farkında olmaması, verilen derslerin ve anlatılanların ütopik kalması, eğitimin tüm hayvanları kapsamaması, öğrencilerin isteksizliği, eğitimin zor olması, yabancı dil eğitiminin yetersizliği, ders geçme sistemindeki aksaklıklar, öğrencilerin laboratuvar ve klinikleri istedikleri zaman kullanamamaları, okumayı sevmemek, eğitim-öğretim süresinin yetersizliği, özel sektörde işe ticari yaklaşımları, üniversite yerleştirme sistemi, ders verilişinde bilimler arası koordinasyon kopukluğu, veteriner fakültelerinin interaktif eğitime uygun olmaması, ülke gerçeklerine yönelik özgün eğitim verilmemesi, ders sayısı ve saatlerinin fazlalığı, saha ile kamu kurumları arasındaki kopukluk, bölgesel farklılıkların eğitime kötü etkisi, eğitimcilerin maddi kaygıları, tedavi-teşhis birlikteliğinin verilememesi, hayvan sevgisinin olmayışı, öğretim görevlilerinin öğrencileri rakip olarak görmesi, klinik işletmeciliği eğitiminin yetersizliği, eğitime ayrılan ödeneğin yetersizliği, veteriner hekimliği mesleğinin anlatılamaması, öğretim elemanı seçimindeki yetersizlik, hayvanlığın azalması, istihdam alanının azlığı, veteriner hekim odalarının mesleğe yön vermedeki yetersizlikleri, uzman veteriner hekim yetiştirilememesi, eğitimin modern-teknolojik araçlarla yapılmaması, öğrencilere danışmanlık yapılmaması, deontoloji ve etik derslerinin yeterli olmaması, veteriner fakültesi eğitiminin güncel olmaması, veteriner fakültelerinin sosyal yapısı, bünyesindeki bazı bölümleri diğer meslek guruplarına kaptırması, temel bilgilerin yetersiz verilmesi, Avrupa Birliği uyum sürecinde ülke gerçeklerinin ve eğitimin göz ardı edilmesi, akademisyenlerin eğitim-öğretim görevlerini ikinci plana atmaları, ders kitabı ve kaynak yetersizlikleri, araştırmaların az olması, müfredatın eşit ve düzenli dağıtılmaması, eski hocaların emekli olmaması, öğrencilerin güven-motivasyon eksiklikleri, hocaların kaprisleri, eğitim performans göstergesinin belirlenememesi, pratik ve teorik ders uyumunun olmaması; **Diğer**:** Mezunların iyi yetişememeleri, branşlaşma olmaması, müfredatın fakülteler arasında farklılık göstermesi, fakülteye düşük puanla öğrenci alınması, kitap ve kaynakların yetersizliği-güncel olmaması, öğretim elemanlarının sınavlarda sürekli aynı soruları sormaları, ders geçme sistemi, sınıf ve ders uygulamaları arasındaki uyumsuzluk, eğitimin, mesleğin uygulama alanlarına yanıt verme anlamında yetersizliği, istihdam olanaklarının yetersizliği, bilimsel çalışmaların azlığı, fakültelerin yeterli teknolojiye sahip olmaması, teşhis-tedavi ilişkisinin, semptom-ilaç birlikteliğine dayandırılması, veteriner hekimlerin ilaç satma eğilimlerinin fakülteden başlayarak oluşması, eğitimin tam bir sistematiğe oturtulmaması, öğrencilerin sadece üniversite bitirmiş olmaya önem vermeleri, veteriner hekimlerin mesleğine ve hayvan sağlığına önem vermemesi, derslerin sınıflara dağılımındaki yanlışlıklar, öğrencilere değer verilmiyor olması, etik kuralların yok sayılması, Avrupa kalitesinde eğitim verilememesi, büyükbaş hayvanlığın yetersizliği, mesleki İngilizce-İngilizce derslerinin yetersizliği, fakülte sayısının fazlalığı, Latince bilgisinin yetersizliği, veteriner hekime önem verilmeyişi, zorunluluk baskısı, veteriner hekimliğin sadece para için yapılıyor olması, öğrencilere eşit davranılmaması, bilmeden biliyormuş gibi halkın kandırılması, öğrenci ve öğretim elemanlarının yetersizlikleri, sürekli eğitim programlarının yetersizliği, sahadaki veteriner hekimlerin ampirik çalışması, akademik çalışmaların bilimsellikten uzak olması, doktora öğrencisi ve asistan alımında liyakatin esas alınması, öğrenciyi kendini geliştirmeye sevk etmemek, veteriner fakültesinin sıkıcı bir okulumuş gibi gösterilmesi, eğitimin neden sonuç ilişkisine bağlı olarak verilmemesi, sosyalleşme problemleri, karma eğitim

Veteriner hekimliği eğitiminin daha kaliteli hale getirilmesi için yapılması gerekenler konusunda, her iki katılımcı grubunun verdikleri yanıtların (Tablo 5); veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanları konusunda işaret ettikleri problemlere çözüm niteliği taşıdığı görülmektedir. Örneğin, eğitimin zayıf yanı olarak en yüksek oranda "uygulamalı eğitimin yetersizliği"ni gören her iki katılımcı grubu, yine en yüksek oranda, laboratuvar ve klinik dersleri açısından eğitimin güçlendirilmesi; başka bir deyişle uygu-

lamalı eğitimin arttırılması ile eğitimin daha kaliteli hale getirilebileceğini bildirmektedirler. Aynı durumun diğer seçenekler için de geçerli olması, gerek veteriner hekimlerin, gerekse öğrencilerin ortaya sundukları problemler ve çözüm önerileri konusunda tutarlı bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. Türkiye'de özellikle akreditasyon sürecini yaşayan fakültelerde uygulamalı eğitimin süre ve içerik açısından geliştirilmesi ve desteklenmesi yönünde çalışmaların yürütülmesi¹⁵; katılımcıların, veteriner hekimliği

Tablo 5. Katılımcıların Türkiye'de veteriner hekimliği eğitiminin daha kaliteli hale getirilmesi için yapılması gerekenler konusundaki görüşlerine göre dağılımı
Table 5. Distribution of participants according to their views on the needs to be done to improve veterinary education in Turkey

Eğitimin İyileştirilmesi İçin Yapılabilecekler	Katılımcılar									
	KS		ÖS		HKHÖS		TVH		Öğrenci	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Veteriner fakültelerine giriş puanı yükseltilecek	29	4.0	8	1.3	2	2.6	39	2.7	-	-
Öğrenci kontenjanları azaltılarak	62	8.5	44	7.2	7	9.0	113	7.9	36	5.5
Veteriner fakültesi sayısı azaltılarak	150	20.5	101	16.4	17	21.8	268	18.8	37	5.7
Laboratuvar ve klinik dersleri açısından eğitimi güçlendirerek	197	27.0	209	34.0	19	24.4	425	29.9	260	39.9
Üretici-yetiştirici-üniversite-özel sektör işbirliğini sağlayarak	5	0.7	14	2.3	1	1.3	20	1.4	-	-
Öğrenim süresince uzmanlaşmayı sağlayarak	24	3.3	38	6.2	2	2.6	64	4.5	24	3.7
Öğrenciler arasında eşitliği sağlayarak	1	0.1	6	1.0	2	2.6	9	0.6	-	-
Öğrenim süresini ihtiyaca göre düzenleyerek	10	1.4	15	2.4	5	6.4	30	2.1	21	3.2
Öğretim kadrolarının kalitesini artırarak	68	9.3	50	8.1	8	10.3	126	8.9	22	3.4
Avrupa-dünya kalitesinde eğitim vererek	15	2.1	10	1.6	2	2.6	27	1.9	13	2.0
Fakültelerde alt yapıyı destekleyerek	15	2.1	-	-	-	-	15	1.1	15	2.3
Gereksiz derslerin azaltılmasıyla	-	-	-	-	-	-	-	-	18	2.8
Diğer *	154	20.3	120	21.2	13	15.8	287	21.0	-	-
Diğer **	-	-	-	-	-	-	-	-	205	31.5
Toplam	730	100	615	100	78	100	2423	100	651	100

n: Frekans; **KS:** Kamu sektörü; **ÖS:** Özel sektör; **HKHÖS:** Hem kamu hem özel sektör; **TVH:** Tüm veteriner hekimler; **Diğer*:** Ders kitapları ve kaynaklar zenginleştirilerek, klinik bölümleri birleştirilerek, veteriner hekimin yetki ve sorumluluklarını bilmesiyle, müfredatta akreditasyon sağlanarak, her fakültenin hastanesinin olmasıyla, öğrencinin katılımcı olduğu bir eğitim sistemiyle, fakültelerin eğitim ortamı açısından yenilenmesi ve kalitesinin artırılmasıyla, okurken öğrenciye istihdam alanı yaratarak, gezici araçlarla klinik yapılarak, sürekli eğitim programları düzenleyerek, lisans ve lisansüstü eğitim yapan fakülteleri ayırarak, ders geçme kriterlerini yeniden düzenleyerek, yurtdışı eğitime önem vererek, öğretim üyesinin çabalarını takdir ederek, ayırıcı tanıya önem verilerek, öğrencilerin sosyal yaşam kalitesini artırarak, geleceği gören yöneticilerle, probleme dayalı eğitimle, diğer veteriner fakülteleriyle dönem içinde öğretim görevlisi değişimiyle, veteriner fakültelerinin şehir merkezinden taşınmasıyla, mezun olmadan önce iki bitirme ödevi hazırlatarak, öğrenciye meslek sevdirilerek, teknolojiyi kullanamayan hocalar emekli edilerek, mesleğin toplumdaki saygınlığının artırılmasıyla, veteriner fakültesi eğitimi verimli hale getirilemez, hasta kayıtları ve istatistiklerini tutarak, araştırmacı ve öğretim görevlisi kadrosunun artırılmasıyla, fazla fakültelerin enstitü-araştırma merkezi haline dönüştürülmesiyle, TBMM'deki veteriner hekim kökenli milletvekili sayısının artırılmasıyla, coğrafi bölgeye göre ihtisaslaşma sağlanarak, derslerin hayvan türlerine göre ayrılmasıyla, hayvancılığın iyileştirilmesiyle, öğrenciye halkla ilişkiler-iletişim becerisi verilerek, gereksiz derslerin azaltılmasıyla, YÖK'ü kaldırarak, teorik ve pratik derslerin aynı ortamda verilmesiyle, eğitimin modern ve teknolojik aletlerle yapılmasıyla, kaliteli ve istekli öğrenci alınmasıyla, veteriner fakültelerine ayrılan kaynakların artırılmasıyla, veteriner hekimliği ile ilgili dalların diğer fakültelerin müfredatından çıkarılmasıyla, derslerin öğrencinin ilgi alanına göre seçilmesiyle, deontoloji ve etik dersleri önemsenerek, veteriner hekimliği ile ilgili insan kaynakları planlamalarıyla, akademisyenlerin çabalarının ödüllendirilmesiyle, yabancı dil eğitimine önem verilmesiyle, akademisyenlerin görev ihlalinde uyarılmasıyla, hocaların serbest piyasadan uzaklaşmasıyla; **Diğer**:** Eğitimde akreditasyon sağlanmalı, hayvan sağlığının önemi kavratılmalı, fakültelerde uygulama materyali olarak çeşitli ırk ve türden çok sayıda hayvan bulundurulmalı, eğitim teknolojik gereçlerle yapılmalı, mesleki İngilizce ders sayısı artırılmalı, teorik ve uygulamanın birlikte verilmesiyle, öğrenciler ortaöğretim aşamasında veteriner hekimliğine yönlendirilmeli, topluma veteriner hekimin değeri anlatılmalı, veteriner fakültesi giriş puanları yükseltilmeli, fakültele daha fazla kaynak aktarılmalı, kanatlı eğitime önem verilmeli, eğitimde üç yıl temel bilimler, iki yıl intörlük ve staj olmalı, ezberci eğitimden uzaklaşmalı, öğretim elamanları fakültele arasında dönüşümlü olarak ders vermeli, bilinçli danışmanlık-bilinçli yetiştiricilik alt yapısı oluşturulmalı, eğitimde Avrupa Birliği standartları oluşturulmalı, veteriner fakültelerinin bireysel eğitime yönelmesiyle, gezici muayene aracı bulunmalı, yurtdışı öğrenci değişimine önem verilmeli, fakültele sadece hayvan sevgisi olanların gelmesi sağlanmalı, veteriner hekimliği tıp hekimliği kadar önemsenmeli, öğrenciler not ile korkutulmamalı, iş bulma olanakları artırılmalı, eğitim dili değişmeli, öğrenciye güvenildiği hissettirilmeli, fakültelerin araştırma olanakları artırılmalı, Doktora öğrencisi ve araştırma görevlisi alınımında merkezi sınav olmalı, veteriner fakültesine alınacak öğrencilere ÖSS aşamasında mülakat yapılmalı, veteriner fakülteleri şehir dışında olmalı, eğitim Türkiye şartları ve sorunlarına yönelik olarak planlanmalı, hayvancılık politikaları düzenlenmeli, sınavlar adil olmalı, öğrencinin hasta sahibiyile iletişimini güçlendirmeye yönelik eğitim verilmesiyle, her dönem başı bir önceki dönemle ilgili sınav yapılmalı, özel şirket ve kliniklerle işbirliği içinde olmalı, öğrenciler bilimsel çalışmalara katılmalı, öğrencilere daha fazla ilgi gösterilmeli-diyalog tarzında ders işlenmeli, deontoloji-etik aşılanmalı, öğrenciler ilk sınıflardan başlayarak yönlendirilmeli, veteriner hekimliğe faydası olacak dersler artırılmalı, veteriner fakültesi çiftlikleri ve hastaneleri kurulmalı, sınav sistemi değişmeli, veteriner fakültelerine ve veteriner hekimlere önem verilmeli, müfredat fakültelerin bulunduğu şehrin potansiyeline göre şekillendirilmeli, veteriner hekimliği ile ilgili konferanslar ve seminerler artırılmalı, eğitim süresi azaltılmalı, halkla birlikte çalışılmalı, günümüz şartlarında kaliteli eğitimin zorluğu, dersler daha anlaşılır hale getirilmeli, mesleği öğrenirken samimiyet ve özverinin olması, eğitim yelpazesi biraz daha genişletilmeli, veteriner fakültesi imajı değiştirilmeli, öğrenci ders geçmek için değil öğrenmek için çalışmalı, sektör ihtiyacına göre öğrenci alınmalı, öğretim elamanı-öğrenci ilişkisi güçlendirilmeli, kuruluşlarla odalar işbirliği içinde olmalı, geleceğe yönelik meslek stratejileri belirlenmeli

eğitiminin daha kaliteli hale getirilmesi için yapılması gerekenler konusundaki beklentileri açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, katılımcıların fakülte sayısının ve öğrenci kontenjanlarının azaltılması yönündeki beklentilerinin en azından bir süre daha gerçekleşmeyeceği tahmin edilmektedir. Türkiye’de veteriner fakültelerinin ve öğrenci kontenjanlarının fazlalığı; yaklaşık son otuz yıldır veteriner hekimliğinin en önemli sorunları arasında gösterilmekte ve bu durumun yarattığı olumsuzluklara dikkat çekilmektedir¹⁻³. Fakülte sayısının fazlalığının, veteriner hekimliği eğitiminin kalitesi üzerindeki olumsuz sonuçlarına ilişkin öngörülere, sınırlı sayıda bilimsel çalışmada^{5,16,17} da yer verilmiştir. Ancak bütün bu çabalar, yeni veteriner fakültesi kurulması girişimlerini engellememiş; 1980’li yıllara gelindiğinde dört olan fakülte sayısı^{16,17} 2011 yılı itibarıyla 19’u aktif olmak üzere toplam 21’e ulaşmıştır¹⁸. Veteriner fakültelerinin sayısında yaşanan bu kontrolsüz artışın yanı sıra özellikle 1995 yılından itibaren öğrenci kontenjanlarında da aşırı bir artış gözlenmiştir. Uzunca bir süredir veteriner fakülteleri tarafından bildirilen kontenjanların üstünde öğrenci kontenjanı belirleyen Yüksek Öğretim Kurulunun, özellikle son yıllarda veteriner fakültelerinden “fiziki koşullar dikkate alınmaksızın kontenjan artırımına gidilmesini” istemesinin^{14,15}; Türkiye’de veteriner hekimliği eğitim-öğretimine ilişkin mevcut tabloyu daha da sorunlu hale getireceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de veteriner hekimler ve veteriner fakültesi öğrencileri, veteriner fakültelerindeki eğitimi “az verimli” bulmakta; “eğitimin şekli ve süresinin yeterliliği”ni eğitimin güçlü yanları arasında; “uygulamalı eğitimin yeterliliği”ni ise eğitimin zayıf yanları arasında kabul etmektedirler. Katılımcılar, eğitimin daha kaliteli hale gelmesinin; uygulamaların arttırılması, fakülte sayısının ve öğrenci kontenjanlarının azaltılması ile sağlanabileceğini bildirmektedirler.

KAYNAKLAR

1. Anonim: 1. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Ön Rapor. Veteriner Hekimler Derneği, Ankara, 1998.

2. Anonim: 2. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları. Medisan Yayınevi Ltd. Şti., Ankara, 2002.

3. Anonim: 3. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları. Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Ankara, 2010.

4. Dinçer F: Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılında Veteriner Hekimliğinin Bilimsel Bilançosu. *In*, *Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Bilim “Bilanço 1923-1998” Ulusal Toplantısı*. I. Kitap, I. Cilt. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 335-368, 1999.

5. Özen R, Özen A: Veterinary education in Turkey. *JVME*, 33, 187-196, 2006.

6. Tito F: VET 2020 Current Aspect of Veterinary Profession and Education in Europe. SOCRATES Thematic Network Project 10042-CP-1-(99)2000-1-PT-ERASMUS-ETN. “VET 2020 Development of European Educational Strategies: Design of Veterinarian Profiles Identified by Market Needs for the Year 2020”, 2002.

7. Krejcie RV, Morgan DW: Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610, 1970.

8. Bilgin N: Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1995.

9. Kasapoğlu A: Tıp Eğitimi Uygulamalı Sosyolojik Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.

10. Savaşır I, Şahin NH: Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997.

11. Özen A, Ateş BK: Sosyo-kültürel değişkenler ışığında veteriner hekimliğinin profili: I. Sınıf bilinci ve iş doyumunu. *Veteriner Bil Derg*, 19 (1-2): 39-48, 2003.

12. Özen A, Ateş BK: Sosyo-kültürel değişkenler ışığında veteriner hekimliğinin profili: II. Mesleki örgütlenme. *Veteriner Bil Derg*, 19 (1-2): 49-56, 2003.

13. Özen A, Yüksel E, Özen R, Atıl E, Yaşar A, Yerlikaya H: A study on life satisfaction of Turkish veterinary practitioners. *FÜ Sağ Bil Derg*, 21, 5-10, 2007.

14. Başağaç Gül RT: Veteriner Tarihi Ders Notları. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2011.

15. Anonim: Akreditasyon Dosyası. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivi, Ankara, 2011.

16. Dodurka T: Yeni Veteriner Fakülteleri Açılmasın! <http://www.abveteriner.org/default.asp?sayfa=133&bolu=122&altbolu=133>, Erişim tarihi: 11.02.2008.

17. Yerlikaya H: Artan Fakülte Sayısı ve Veteriner Hekimliği Üzerine Etkileri. *In*, Yaşar A, Yiğit A, İzmirli S (Eds): *II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. ME-SA Digital Kopyalama Merkezi, s. 201-204, Konya, 2008.

18. Anonim: Veteriner fakülteleri kliniklerinde türe yönelik yapılanma. <http://www.yok.gov.tr/content/blogsection/40/274/>, Erişim tarihi: 21.11.2011.